

gyűjtő: GAÁL MAGY GÁSPÁRNE

gyűjtés ideje: 1976.

TART.: SZABADI KÖZSÉG NÉPRAJZA

19 lap

Földrajzi mutató: SZABADI

Szakmutató: XXXIII 1)

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LEHTÁROMÁS

ATVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 3523-as TÉTELE ALÓL

3523

IV/63/9

S Z A B A D I K Ö Z S É G
néprajza

Gaál Nagy Gáspárné Torma Erzsébet
munkája

Áru és cseréletekedelmi kapcsolatok.

Szabadi község a két világháború között háztáji termékeit a dombóvári piacra vitte. Gyalogosan vagy több család egy kocsin, fogaton tette meg a 12 km. utat. Ritkán vonaton, mert a közlekedés sem volt megfelelő és mert az is pénzbe került. Gabonaféléket, állatot inkább a vásárookra vitték eladni, ott is vásárolták. A közeli Göllébe, Batéba, Kereseligetire jártak vásárookra Szabadi község lakói. Ide borjut "előfejős" tehenet, úszót néha hizottbikát, csikót, lovat, malacot, süldőt, anyaköcát vittek. Ritkaszamba ment a hizóeladás. Amit hizlalóba tudtak befogni, az a család megélhetésére kellett. A község németlakta felében tartottak inkább juhot és abból eladás nemigen volt. Ha nem adott szép gyapjut, levágták vagy a nem jól fejlett bárányokat. A községtől inkább pótlásként vettek bárányokat, birkát a vásárokon.

Vittek még vásárookra eladni magukszótte tutyit és zsákra való durva vásznat, kenderfonalat "nyüstöt". Az ott kapott pénzen karton, "parchet" ruhaanyagot vettek.

A gazdák állatok eladásából, a felesleges gabona eladásából szereztek pénzt. Az asszonyok baromfi, turó, vaj, tojás eladásából, néha a napszából szerzett kis félretett pénzüket vitték a vásárra apró "portékáért".

A falut időnként felkeresték a "lókupecok", megbizottai, kik a község háza elé vezetett nagyállatokra alkudozták, hogy aztán vasuton vagonokban elszállíthassák. Kéthetenként megjelent Szabadiban a tyurkászfogat is. Lovakon nehézveretű lószerszámokkal és végig kiabálta a falut "bauci - bauci"!

Az asszonyok tyukokkal kezükben, melyek már "letojtak" és kötényükben tojással várták a "tikászt" a kiskapuban.

Ősszel egy esetben Kaposvárról jártak kocsifogattal a falvakat és pénzért bodzavirágot, "mákgubót" felvásárolták.

1930-tól már a község háza udvarán kicsi helyiségben nagy tejeskannákba vették át a friss-tejet reggel és este. Vitte a menyecske tejeskannáját benne friss habos tejjel és kezében az irka, amibe bejegyezték a leadott tejet. Hónap végével aztán az irka szerint megkapta a tej árát.

Rendszeresen egy tehérgépkocsi gyűjtötte össze reggel-este a falvakból a tejet és vitte Kaposvárra vagy Dombóvárra.

I p a r.

A két világháborúban a német fertályon élt egy asztalos a "tislér", Géring Ádám. Ő egyszerűbb ágyat, szekrényt, asztalt, padot készített és javított. Az 1920. években a falu közepén volt Kovács Vendel kovácsműhelye, ahol dolgozott: "méhelnek" nevezték. Öreg fujtatója zihálva izzotta a paraszt a patkóvashoz, ajtó, ablak vasalásokhoz. Később ez megszűnt. Meghalt a vénkovács és maradt csak a pásztorház melletti helyiségben a falukovácsa. Őt Szentgyörgy napkor fogadták meg lakással, konvencióval. Megszabott összegért patkolhatott, de egyéb munkáért pénzt is kérhetett. Távolra, megyén-tulra a falu lakossága nemigen járt el vásárolni, megrendelni, esetleg butort venni.

B e s z e r z é s.

A felvidékről időnkint megjelent a "drótosztót", ablakot üvegezett, edényeket foltozott.

"Paparuskacigányok" hátukon abroszba kötve abroszfélét, ágyneműt árultak be-be kiabálva az udvarokba. Férjeik a köszörülógéppel álltak be itt-ott, hogy ollót, kést élesítsenek, esernyőket javítsanak. Gyerekeiket a falu határában az egylovas-szekéren hagyták, kik aztán a nagyobbak kéregetni is be-bementek a házakhoz.

Időnként megjött szekérral a "gölonosér" is, alföldi fazekasok. A kocsi derékban polyva közé bedugdosva hozták az árut, korsót, tálakat "likasítatót" a kisjószágnak és sok-sok virágcserepet. Nem mindig pénzért árultak. Az áru értéke szerint megtöltve azt néhányszor gabonával.

Szeptemberben "paprikásasszonyok" kiabáltak tele a falut. Bószoknyás alföldi paprikatermelők abroszban hátukra kötve árujuk édes, csipős erős rózsapaprika kicsi "acskókban". Mértékük fél, 1, 2 dl. vagy 1/2 l-es bádóg. Legtöbbször párosával járták a házakat az utca jobb és baloldalán.

Havonta kétszer megjelent a "rongyoszsídó" is. Furulyázott és kiabált "rongyasszony"?... Asszonyok! Egy gebe húzta szekerét, ülése egy nagyláda volt. Abban tartotta áruját és a pénzét. A szakállas zsidóhoz kihordták a hulladék kendert, elnyűtt vászondarabokat és a kevésbé értékes színes rongyot. Cserébe alkuval kaptak: színes cernát, tüt, pertlit, zsinorokat, színes berliner fonalat, brost, gombot, stb.

A környéken, a csomai erdőben éltek teknővájó cigányok. Tőlük vettek a falu lakói fejsze, kapanyelet, kis-nagy "melencét", főzőkanalat, disznókopzó-teknyőt. Cserébe használt ruhát, élelmet, kis bort

adtak a cigányoknak. Hires volt közöttük Gyergyó Gyuribácsi, ki a famunkán kívül hegedült is szépen.

Ruhanemüt, kaszát, lámpát vásárokon és Kaposváron vásárolta meg Szabadi lakossága a két világháború között.

Még a huszasévek elején rendszertelenül jártak Szabadiba a házaló-eladók. Rossz utak miatt, vagy megbetegedett a rongyoszsídó, ezért a faluban Tell György sváb családja kicsi italméréses szatócsboltot nyitott. Ők voltak az elsők, kik a parasztsorsból kikiváncsoltak. Márinéni Mari lányával mérték az italt, a sót, fűszert. Mikor Mari férjhez ment Wágner György kupechez, a jóvásárok után gyarapodott a család vagyona. Ők már "uras" ruhában "slafrokban" jártak és leányuk Gyuri bácsi unokája már hintón járt bē polgári iskolába Dombóvárra.

A falu déli részén a 10 holdas Pethő Gábor családjában volt hasonló változás magyar részről. Gábor bácsi a csengő hangú "imaház" gondozója is volt, előénekes, sőt husvét táján az attalai templomban, mikor a passiót énekelték, őt is meghívták a kántorok közé "passiót káttani" Pilátus szerepében.

Ennek a Pethő családnak támadt az a gondolata, hogy az udvar hátsó, részében egy kicsi szobában élelem-szatócs boltot nyisson a könnyebb megélhetés és a falu ellátása céljából. A nehéz mezei munka helyett ez több hasznot hozott a családnak. Menye Magdi néni vezette a kis boltot. Ha az zárva volt madzagon lógó csengőt rángatta a vevő, mire előjött Magdi néni és mérte a sót, "petróliumot", siveg cukrot, ostort, cérnát, pertlit, frankkávét, élészót, kocsikenőcsöt, stb. Ő kiütközött a többi menyecskek közül, kevesebb szoknyát hordott, sokat olvasott és bejáratos volt a tanítóékhoz, honnan vitte a Jókai könyveket és sakkozni is megtanult. Leánya már bőszoknya helyett "obonyban" egybenruha járt és később Attalában nyitottak vendéglőt. Gábor bácsi leányát Katit meg Budapestre vitték férjhez méghozzá "villamoskalauzhoz". Meg is jelentek a pestiek évente három négyszer bőröndökkel, kosarákkal jó kis hazaiért. Ilyenkor megbámulta a falu a szép "kalauz" egyenruhát, Katit a szűk szoknyában, magassarku cipőjében.

Az előbbi német és ez a magyar család rázta le elsőnek a paraszti sors földhöz kovácsolt láncait, mert a föld már nem hozta meg a várt eredményt. Háború utáni férfihiány, elavult eszközök, a sok fáradtságos munka után a föld csupán a család létfenntartására tudta biztosítani a szükséges jövődelmet.

Sok volt az adó is és divatban volt az egyke is, mert elég volt egy gyereket öltöztetni husvétkor, bucsukor ujba. Csak a zsöllérek,

Cselédek fogadták szívesen a gyerekáldást. Kellett a sok dolgos kéz és szebb volt a közösségbeli összetartás. Ha az egykés "nagyógár"-nak meghalt a gyereke, élete céltalanná lett, oldalágak vagyoni pörösködése követte. De volt rá eset, hogy örökbe fogadott volna egy gyermeket a cselédházból, de azok oda nem adták gyerekeiket, szegényesen is ragaszkodott a szülő a gyermekéhez és viszont.

Sajnos a huszas években ujság csak 3-4 családnak járt, pesti lapok. Fő oka a pénzhiány volt. Egy-két esetenként vásárolt Szabadszót olvagattak. Elég volt év elején vásárolt kalandárium és évről-évre elővett, kézről-kézre járt "Sobri Jóska" "Rózsa Sándor" betyárok szívéhez szóló története.

Felekezeti különbségek a táplálkozásban.

A világháború előtti időben Szabadiban szigorúan megtartották az ádventi és a nagyböjti időszakot. Nagyböjtből pl. reggelit nem ettek pénteken és napközben szerdán is olajjal rántottlevest, sültkrumplit, főtt aszaléklevest, turót, tejet fogyasztottak. Napraforgó-olajjal, vajjal főztek böjti napokon.

Az evangélikus németeknél is nagyböjtből pénteken húst nem ettek. Nagypénteken gyászba öltözködve mentek istentiszteletre és egész nap imába merülve voltak a nagy ünnepre való tekintettel. Ők is szolidaritásból a katolikusok ünnepeit is felszínesen megtartották. Nagypénteken nem füstöltek a kémények se itt, se ott, hanem az előző nap elkészített ételt ették csak. Megszólták azt, kinek háza kéménye e napon füstöt engedett ki.

Halas ritkán járt a faluban, ha jött is, drága volt, csak egy-két módosabb tudott venni. A szegényebbek el-eljártak a Kapos folyóba a "kanálisra" kicsi hálóval halászni. Kevés keszeg, cigányhal akadt is néha, miután kézzel kizavarták parti lyukakból az ott tanyázó halakat. Derékig gázoltak elől köténnyel a sekély folyóban, egy kis tepsi-ben sült paprikás halért tökmagolajban.

Felekezetek szerint lakáskultúra.

Akár katolikus vagy evangélikus lakásban, ott volt falon a feszület. Katolikusoknál az "első"-szoba sublatján a talpas feszület, Lurdi Szűz gipsz-szobra. A szentcsalád képei meg a lakószoba falain voltak. Itt, hol étkeztek és aludtak, falon volt még a háziáldás is. Evangélikusoknál a háziáldás himezve volt a disztörölközőn vagy falvédőn az asztal felett gót betűkkel.

Katolikusoknál legmegszokottabb faliképek, Jézus az olajfák hegyén, Mária mennybemenetele. Ezek a képek csak egyszerű fakeretben, üveg nélkül csak néha üveg alatt az első szobában, mint a berámázott menyasszonykoszoru a vőlegénybokkrétával.

Fényképek evangélikusoknál, katolikusoknál üveg alatt berámázva ritkán falon a lakószobában inkább subláton üveg díszpoharakhoz állították családi fényképeiket.

Az első világháborúból még lehetett találni a lakószoba falán "Ferenc Jóska", "Vilmos császár" arckép nyomatait is.

Katolikus családoknál a lakószoba bejáratánál falon volt a porcellán szenteltvíz tartó. Ágyak előtt székekre akasztva lógott a nagy szemű rózsafüzér és a "skapuláré". Ez utóbbit nappal is ha lehetett nyakukban hordták az idősebb nők. Ez egy téglalap alaku dupla papírtok, benne a Szűzanya képe, amit pertlin lógva az alsóing alatt viseltek.

Imaóra.

Szabadi község katolikus családjainak meghatározott napokon lvente kétszer egy régi szép keresztény szokása volt, az imaóra. Erre a célra nem az "eső" szobát, hanem a lakószobát használták. E nap előtt frissen felsikálták a földes-szobát hig sárgaföldes lébe mártott kóccal. Száradás után a nagy óra előtt "likas tejesfazékba" öntött vízzel mintákat cifráztak a szoba földjére. Előzően frissen hófehérre meszelték a falakat, kimosták a lakószoba karton függönyeit. Friss szalmát, zsuppot raktak az ágyakba, tiszta ágyneműt huztak fel és a kékfestő ágyterítőket is kimosták. Ügyeltek arra, rend legyen mindennél még "pongháló" se sehol, nehogy megszólják őket.

Az imaórákat rendszerint ünnep délután a jószág hazaeresztése előtt tartották. Ilyenkor a nagy asztalt ünnepi himes vászonabrosszal terítették le. Az asztal közepébe helyezték az "eső-szobai" talpasfeszületet, a lurdi Mária szobrot és a kopott vastag sárgalapú régi "Szentirást". Ez kevés családnak volt meg tulajdonában, így alkalommal kölcsön adogatták egymásnak. Az asztalon egy tányérban még a szenteltvíz, benne a "kruspáncsokor". Ezzel a zöldcsokorral hintette meg minden imaórára érkező háromszó a szobaközepét keresztet rajzolva. Imaóra előtt elkötötték a kutyát a pajtába, hogy ne ugasson az érkezőkre. Még a szomszédokból is székeket hordtak össze, mert kb. 20-30 személynek kellett helyet biztosítani. Nemcsak a nagyasztal körüli padon, hanem ládán, az ágyak tetején, a bubos padkáját is elfoglalták az érkezők. Az idő közeledtével a korai "létányia" után lassan, fél-

ünnepi öltözékben megjöttek a mkonok, sógorság, szomszédok, jóbarátok, férfiak, nők vegyesen. Mikor az "óráköttye" elütötte a megjelölt órát, mindenki elhallgatott. A háziasszony, a legidősebb meggyújtja a két gyertyát a feszület mellett az asztalon, majd mindenki csörögve veszi el a rózsafüzérét.

A háziasszony letérdel az asztal elé tett zsák vagy szőnyegdarabra. Kinyitja a "Szentírást és e naphoz közelálló szentök életébe" kiolvas egy fejezetet. Bevezetőül elmondja "én Kis Vendelné szül. Fónai Mária e napon az egybegyültekkel a Szűzanya és a szentök segítségét kérem fogadalmamnál." Felolvasása után az asztal mellé ül székre a családja mellé és elkézd imádkozni a rózsafüzért amire a többiek kórusban válaszolnak. Közben kis iskolás leánykák kettesével az asztal elé térdelnek, tekintetükkel a Feszület felé. Minden tized után váltás és Mária ének következik.

Szokás volt, hogy fiatal, idős, az imaórákon előre bekötött fejkendőkből jelentek meg.

Imaóra után pogácsa, bor kerül az asztalra és ez alkalommal csak kóstolni illik. Aztán leparolázva, megköszönve a látogatást távoznak az imaóráról.

B u c s u k:

Szabadiban katolikusoknak és az evangélikusoknak is október 2. és utolsó vasárnapján van templomuk bucsuja. A bucsura jellemző e napra, szegény, gazdag, pénzéhez mérten új ruhát kapott a család minden fiatal tagja. Ez szokás volt mindkét felekezetenél.

Már a bucsu előtti szombaton vagy vasárnap reggel megérkezett a vidéki rokonság, hívott vendégek lovaskocsival végig-nyargalva a falut. E napra malacot, birkát, baromfit vágtak, kuglófot, "kóttet" és a hagyományos "likaskalácsot" sütötték a kinti kemencében. De sütemény is került az asztalra, piskóta, szaggatott cukros csillagok, de az 1930-as években már torta is magasra diszitve.

Bucsu reggelén nem hajtott ki se kanász, se a "pásztor" a tehenes. De bojtárral családtagjaikkal átmentek a falu kosárral, tarisznyával miközben túlköltek, mint kihajtáshoz. A háza kapualjában már várták őket. A gazdaasszonyok fehér kötényében félkuglóf, likaskalács, itt-ott egy-egy borosüveg lapult a pásztorok részére. Ezek a rengeteg élelmet kosarakban, zsákokban cipelték haza. Sokáig ették, polyva között a padláson tartották, hogy ki ne száradjon a kalácsféle. A módosabbaktól husféle is került a pásztorok tarisznyájába.

Litánia után fuvószenekarral vonult a falu ifjusága a kocsmához, hol már lesátorozott a bábos és "vacakos" is. Jellemző volt, hogy az

a legény ki bucsukor elsőnek kér fel egy feldisztatott ünneplős leányt a táncra, az rendszerint a kiválasztott mátka lesz. Persze a legény családja ezt előre megtervezte.

A falu népe el-eljárt bucsukra, kegyhelyekre is. A közeli Andocsra, Gyüdre, gyalogosan vagy szekéren, esetleg több falu együtt a papal proseccióval mentek.

A szabadiak gyakran jártak a dombóvári szőlőhegyre a "Szent Annára" és a csomai erdő szélére a "Jó kuthoz".

Bármelyik bucsujárárhelyen Keresztkomák jöttek létre. Ahol szenteltvízzel "megmosdatták" "körösztyán" "körösztyányom" lett. Így volt körösztyégi, bérma és mosdatott körösztyán. A bucsui komaságnál - kislányok egymást mosdatva "kiskomák" lettek. Minden esetben ajándék is járt a bucsuknál a mosdatásoknál. Leányoknak "födeles" imakönyvet, gyöngyöt, brosst, függőt /fülbavalót/ vettek, de az otthonmaradottaknak is járt bucsufia: bábkönyér "bábóvaló", bieska, óralánc, kicsi szobrok, szentképek, zsebbevalók. Az ésszonyok a pénzüket zsebkendő sarkába kötötték vagy bugyellárisban és a kötény alattxi zsebes-szoknyában hordták. Amikor gyalogosan mentek a kegyhelyekre elől a feszületet és a templomi zászlókat vitték, előénekes énekszóval. A szomszéd falu, Csoma határában a "Jókuthoz" is Anna-napkor mentek zarándokolni a szabadiak. Ide pap is kijár misézni és szentbeszéd után a kicsi kápolna előtti téren a tarka tömeg énekel, imádkozik és merit kis vizet a szentkutból, amit haza visznek szentelt viznek. Esti órákig is énekelnek, közben fehérruhás kislányok, kezükben fehér liliummal szentverseket szavalnak, amit a nép költött Szent Anna tiszteletére.

Ételek hosszú utra bucsura.

Abroszba kötve, tarisznyában, kosárban a hosszabb utra, bucsukra, fehér kenyeret, köttet, fánkot, főtt füstölt sonkát, hasaalja szalonát, kóbaszt és bort szoktak vinni a szabadiak. Rövidebb utra még sült tikt, rétest szoktak becsomagolni.

Szabadiban a katolikusok és az evangélikusok nem szoktak jární egymás templomába, csak ha esküvő volt. De a bucsui kocsmái mulatságban szépen egymással is táncoltak.

Felekezeti különbségek viseletben a XX. század elején

Azabadiban a magyar katolikusok tarka színes szoknyát viseltek sok péntöllel. A lányok fejükön kontyfonattal díszes csattokkal. A menyecskék tarka kasmirkeszkenyőt kötöttek pártaalakra, elől gyöngyös hajszoritót szalagrüssel. Lábukon rózsás tutyit, papucsot, cipőt viseltek. Szoknyájuk ünneplőben selyem, szövet, kisünneplős a karton

delén anyagból volt. A bluz a ruha anyagából vagy fehér gyolcsból. Kötényt, fehér himzettet vagy fekete lüsztert viseltek.

A férfiak, idősebbek dolmányt, mellényt a vászon fehéring felett, télen pantallót, nyáron szőött gatyát viseltek. Fejükre pörge-széli kalapot tettek, későbben puha kalapot, télen siveget. Nyáron papucsot, ünnepkor mindig csizmában jártak. Sárban a falu népe fa-klumpát viselt.

Ezzel szemben az evangélikus németajkuak viselete egyszerűbb volt. A nők szoknyája hosszabb, bő de nem volt keményítve a péntőlük. Sötétzöld, barna, lila, kék, fekete színeket viseltek. Anyaguk szövet, bársony és karton. Ruhájuk szabása nem volt változatos. Feszés derék, ujj és magas nyak, deréktől rövid fodor volt a jellemző öltözkükben. Mindig fekete kötényt viseltek és fekete alapon, selyem vagy kötött kissé színes kendőket a vállukon. Nyakukon többsoros üveggyöngyöt, a leányok sokágra-font lapos kontyukba díszes csattokat tettek. Az asszonyok neccet, gyöngyös sapkát tettek kontyukra. Az idősebbek fejkendő alatt keményített fodros fehér alsófejkötőt viseltek. De a legjellemzőbb volt az, hogy a német asszonyok apraja-nagyja a kendőjüket fejükön úgy kötötték meg, hogy annak egyik sarkát álluk alatt felfelé húzták.

A férfiak fehér vászoninget, posztó pantallót, réklit viseltek és felső dolmányt. Lábukra térdén aluli kötött fehér kapcát és papucsot húztak. A fejükön suba vagy kemény pörge kalap.

A nők is magakötötte harisnyát hordtak tutyival, papuccsal.

Érdekes volt még, hogy míg a magyar lányok fehérben mirtusz-koszoruban esküdtek, addig az evangélikus német leányok öltözéke, fekete selyemruha volt, fejükön nagy üveggyöngyös virágkoszoru, hátul lelógó széles világoskék szalaggal.

É p i t k e z é s

Szabadi községben régi lakóházak 1870-től néhány vályogház van még, de új cseréptetővel, külső alakítással a belső mestergerenda meg-hagyásával. A századfordulón legáltalánosabb építkezési forma utcára: csucshomlokzat, zsupp vagy cseréptetős, pitvaros házak, főleg faosz-lopokkal, néha széles téglaszlopokkal. Utcára lécs, deszka-kerítéssel, de 1928 után már egy vaskerítéses ház is volt a falu közepén a Kiss Mihály Jankó bácsi portáján, ki akkor a leggazdagabb volt Szabadi köz-ségben. A háza északra-néző homlokzatát apró piros dísztéglával építet-te, tágas cementlapos pitvarán vasrácsos kerítés volt, de istállója is neki volt először téglából. 1920-ban még fele-fele arányban itt nyi-

tott "füstökonyhák" voltak a lakóházakban. 1930 után a régi vályog és tőmés házakat téglá tüzfallal foltozták és az ujakat már égetett téglából építették. Kicsi ablakaikat nagyobbra cserélték és a szobákat egymásba nyilókra építették.

T e l e p ü l é s:

Rippl-Rónai Múzeum adataira: Somogyvármegye monográfiája 152. oldal: "A Kapos-csatorna mellett fekvő kisközség Szabadi a középkorban Tolna megyéhez tartozott. Elsőizben az 1332-37 évi pápai tizedjegyzékben fordul elő. 1660-ban Csobánvár tartozéka. 1715-től a Gr. Batthyány családe volt. 1835-től a Gr. Schensenedegg és a Gr. Batthyány családok voltak földesurai. 1910-ben Gr. Pallavicini Ede birtoka Kisgát pusztával."

Szabadi község nevét onnan kapta, hogy a környék települése közül egyedül volt szabad, azaz nemesi falu.

1701-ben Heher János kamarai javak tisztartója a szabadi bírót Bán Mihályt, ki neki engedelmeskedni nem akart Kaposváron bezáratta. A helybeliek 66 forintért váltották ki. A falu lakói fellebbezésére az országgyűlés az ügy kivizsgálására egy bizottságot küldött ki. A szabadiak 1636 évről tanvallomást nyújtottak be, melyből kiviláglik, hogy Szabadi nemes falu. A végbeli kapitányoknak esztendőnkint jóakarattól szokott valamit adni. Thamas Vincze győri kapitánynak féket ajándékoztak a szabadi nemesek. A veszpréminek Forrandának csizmát adtak. Ezt bizonyítják Jágónak, Meződ, Szalacska, Mosdós, Baté, jobbágysai és a csomai jobbágyok 15-en vallják, hogy a szabadiak nemesek voltak, földesurakat nem szolgáltak, hanem a végbeli kapitányoknak adtak ajándékot. A mohácsi veszedelemben is 4 lovas volt közülük a király oldala mellett.

1848-as forradalom után szabadiak követelésüket sürgetik. Az olasz dézsmafedők jegyzéke szerint 1332-ben plébánia is volt Szabadi-ban ami a mohácsi vész után megsemmisült."

A falu határán túl néhány szőlőhegyi magántulajdonban lévő kis pince építmény volt, közös nem, akol stb. nem volt. A falu széles volt a Gr. Pallavicini uradalomhoz tartozó cselédházak "U" alakban építve. Több család közös nyitott konyhával. A nagy udvar közepén volt a szénaszalmakazal, a nagy többrésze osztott sertésólak a trágyadombbal. A hosszú alacsony kisablaku házak mögött voltak a nyitott illemhelyek. 1920-as években kicsi bérért itt sinylődtek a népes cseléd-családok. A falu parasztjai lenézték őket szegénységükben. Szomorú volt akkor a cselédsors. Ellestem egy esetet, ami mélyen rávilágított e helyzetre,

amit le is irtam versalakban:

Cselédsors /Szabadiból 1920-1930-as évekből/

Sötét nyirkos falak, dohos
ruhaszag. Télben hideg,
de nyáron
izzasztóan meleg a párna.
Kisablaku cselédházban
élni de nehéz és
emlékezni rája.

Dolgos cselédek, kiszíva vérük
most elhagyottan, csak
piheg a család.
Beteg anya, fronton az apa.
Nehéz terhével vállán
küzd most ősi erővel
a vén nagyanya.

Hajnal dobja ki ágyából,
hogy etesse a lábasjószágot.
Aztán krumplit főz
gyerekek, állatnak.
Betakarja kicsi unokáit
és friss tejet ad a
beteg anyának.

Az ő törzse előbb kiszikkadt.
Gyerekek szívták tejszórót
és maroknyi tüdejével
csak sipolt,
hallgatagon nézve kicsinyeit,
míg hideg szél
rázta az ablakot.

Tesz-vesz az öregcseléd, még
ránckaszedi vézna tagjait.
Semmit nem élt,
csak szenvedett. De az unokák!
Azokért, hogy ilyen pokol
nekik ne, ha lehet!

Mire mécset gyújt öreg keze
alig bírja, csak ráfordul
ágyára kicsit megpihenni.
Aztán vizet melegít
a teknőbe csorgatja
és a kicsiket sorban
megmosdatja.

Ódvarosfejű kislány haját
nem bántja. A földszagu
maszatos kezeket
szappanos ronggyal meg-meg
simogatja. Száradni be a dunyha
alá sorba! A korrogó
gyomrocskákat is hallhatja.

Előbb beteg anyátoknak
a habostejből! Aztán nagy
bádogtálat emel a párna
fölé az éhes szemeknek.
Tejbedara vagy krumpli
délben főzte.
Parázson maradt, siet is vele.

Ételszagu dunyha alá
merülnek a kicsinyek félig,
jólakottan. Lábasból maradékot
kanalaz még szüle.
Fogy is ereje. De álmodni jó,
ha merne. Lesz-e szebb
ezeknek jövője?

Mikor szépruhában játszhatnak
az unokák! Hus kerül asztalukra
és cukor! Lesz-e valaha is
ilyen és mikor?
Álmában se látja....
Hát marad a cselédsors?
Nem! Álom valósult meg 1976-ra.

Gaál Nagy Gáspárné
Pécs, 1976 május.

Ma a cselédházak helyén 1976-ban felhasználva az épületeket kulturház, könyvtár létesült. Régebben a zsellérek, kisparaszatok, Vörösék, Kisék, Matiék, Orbánék a falu szélén az országút mellett laktak. A gazdagabbak: Szébenyi, Tar, Kovács, Miklai, Cifra, Király, Kun családok háza a falu közepén voltak.

1976-ban a falu szélén az országút mellett új telkeken takaros családi házak, villák épültek, komforttal immár, mivel 1975-ben a törpevizmű is elkészült a határban. A lakosság a közeli városokba jár dolgozni az iparban, vagy a helyi jól gazdálkodó T. Sz-ben találja meg szebb jövőjét.

Milyen szőlő és gyümölcsfajtákat ismertek.

A századfordulón: noha, otelló, mézes, izabella, később sasza, rizling, kecskecsöcsü szőlőket ültettek. Szőlőjük a "kishögyön" "nagyhögyön", hejászón dombokon volt kicsi, tömésfalú pincéjükkel mélyen bevájva a partoldalba, présházzal. Oda jártak ki borért, de haza is hoztak kis hordókban, kinek volt házánál megfelelő pince.

Almafajták:

Az udvaron és a szérükön voltak a gyümölcsfák. Szentiványialma, borizü, rétesalma, birsalma. Téli körte, árpaérőkörte, lappantóskörte. Termett sárgaszilva, aprószilva, magbaválósziwa, hossziszilva. A hulló és már érőben lévő gyümölcsöt összeszedték és aszalták. Tapsiben napon a "favágító" venyige kötegein vagy kemencében sütés után. Ritka helyen de termelt még a faluban sárgaboroc, kajszli. A kut körül nagy diófák voltak. Az ólak, istállók és a ház előtt fehér és fekete "szödörgye"-fák adták az árnyékot. A szérükön, főleg megyéken, apró cigánymeggyet vagy "hólagosmeggyet" lehetett látni. A dombi szőlőkben voltak a ropogós és madárcseresznye-fák, az "üsziboroc" és a daránci borocfák.

Répafélék:

Táplálkozásukhoz sárgarépa, petrezselyem, zeller, kerékrépat vetettek. Vörös takarmányrépat a kender-földeken, káposzta palántákkal természetettek.

Paradicsonyot 1910-óta vetettek és palántáztak ki kiskertekben, répaöldön, szőlőben. Levesnek főzték és télre forrón átpaszírozva üvegekbe rakva dunsztolták ki sütés után a langyos kemencében.

Szentgyörgynap után a község legelőjén elárverezték a vadkörte-fákat. Ez árnyékot adott nyáron a nyájnak, ősszel pedig ki-ki a maga fáját lerázta és a zöld apró vadkörtét padláson árpa között puhították, érlelték gyógyszerül hasmenés ellen.

B a b f a j t á k :

Alacsony fehérborsót vetettek kukorica közben, futó Juliskababot a háznál vetettek. 1930-as évek után már a faluban is megjelent a cukorborsó, spenót.

T e j, - t e j t e r m é k e k :

Szabadiban ismert tejelnevezések: "té", "édösté", aludttej, forralt-tej, főccstej, /ellés utáni első fejés/ soványtej. A tejet "pincegrádison" tartották cserépfazekakban. Ha megaludt lefölozték ez a "téfő". Az aludttejet vasfazékban a tűzhely közelében "aggasztották". Ha darabosan elvált a zöldes savótól, ritkászövési vászonzacskóba kiöntötték. Amikor ez teljesen lecsurgott, a turót tálba horitották, a "téfőt" meg "faküplőben" kiköpülték vajnak. Amikor a zsiros vaj elvált lővétől az irótól, még tiszta hideg vízben megmosogatták és tormalevél közé helyezve hűvösre tették.

Csináltak tejelevest berántva, turóból rétest vagy tejjellegyítve hagymával "főlöstökömre" reggelire ették. Turóba szoktak még sót, paprikát tenni és ezt a másszát pogácsákra formálva 1 hét után fogyasztották, de néha apró deszkákon a nyitott kéményben füstölték is. A savóból, iróból habaréklevest is készítettek.

Vaját csak kalácshoz, kenyérre vagy süteményben használták.

Juhtejet, sajtot Szabadiban nem készítettek.

S e r t é s f e l d o l g o z á s :

Századfordulón Szabadiban pörkölték a disznó bőrét, lemosva aztán bontószéken felbontották, kibelezték. A faluban csak néhánynak volt bontószéke és nagy kobzóteknője. A bontószék egy 2 m. hosszú 5 cm. vastag kecskelábakon nyugvó keményfa asztal. Későbbben már forrázták a disznó bőrét kopzóteknőben, de lemosás után még kicsit megperzselték, hogy izesebb legyen a szalonnája. Ezek a nagy szerszámok kölcsönként vándoroltak alkalmakkor a jószomszédok között. Az ölt "böllérnek" nevezték és majdnem minden háznál akadt egy férfi ki a disznóvágásnál böllérkedett. Bontás után az asszonyok a belet mosták ki és ecetes, sós, hagymás lében szagtalanították töltésre. Vékonybélbe ment a kolbász, vastagba a hurka. A gyomorba került a svártli, hólyagba a "szájmóka" azaz a "gömbóc".

A lefařagott húsdarabkák, őrya, tarja került a darálóba kolbásznak, gömböcnek. Ha e közé még bürkét is szeleteltek "szájmóka" lett. A fejhus, bőrke, vese, máj, szív, tüdő a főzőbe ment svártlinak a gyo-

morba. A kásáshurkát kukoricakásából, hajdinából és jóval később rizzzel szokták készíteni. A fővő "abalében" főzték kissé puhára a kását és vérrel színesítve töltötték. A kolbász töltéséhez saját termésű fűszerpaprikát használtak, aki tehetett a paprikásasszonyoktól vett erős rózsapaprikát. Apróra darált fokhagyma, kevés magyarbors, só, izesítette a kolbászfélét. A svártliba fokhagyma, bors, só, és kevés paprika került. Ahol egyszerre két darabot is vágtak, készítettek májashurkát is paprika nélkül fűszerezve, fokhagyma és vöröshagymával. A belső főtt részei a bélfodorral, tüdő ment a kásás véreghurkába. Ebbe bőzsírban puhára főtt vöröshagymát daráltak a főtt kása mellé.

Amikor a böllér kikerekítette a "sunkákat" leszabta az "ódalast" toka, hasalja szalonnát, elkezdtek apró kockákra vágni a zsírszalonnát és annak kisütéséhez láttak. Az alja töpörtyü a kásáshurkába került még.

A testrészek elnevezése: láb, csánk, comb, sunka, tarja, fehérpecsenye, órgya, nyula, toka, háta, hasaalja-szalonna, cigánya, lapockája, fejhus, katakönyöke, fodra, hája, szüve, feje, veséje, lépe, szöme, foga, monya, farka, hólaggya, meleggyürüje.

A hájat is kisütötték zsírnak, A bélzsír és maradék avas zsirokból kocsit kenyni tettek félre, a többit, szóda és lugkó hozzáadásával szappannak főzték ki.

Mikor a szalonnát kisütötték és a kása is megfőtt a hurkához, kóstoló ment ebből a szomszédoknak. Tányérba tettek a főtt kásából, meglocsolták rózsaszinre sült hagymás zsíros lével és tetejét friss töpörtyüvel hintették be.

T a r t ó s t á r o l á s :

A zsírt 3 cm. darabokra vagdosták és kevés víz alátéttel, később forrás kezdésekor egy merőkanál tejesvizet adtak hozzá, hogy piros jó töpörtyüt nyerjenek és illatos zsírt. A szózó sajtárba rakta a böllér elsőnek a jól besózott sonkákat, utána a táblaszalonnákat, oldalast és tetejére a lábakat, kocsonyához a farkat, orrát, fülit, de úgy, hogy mindennek a bőrkéje felül maradjon, mert forgatásnál fordítva lesz majd minden alkalommal. Végül a lébe tettek még fokhagyma gerezdeket és eleinte kettő, később három-naponként a sózott húst forgatták. Hívős helyen, kamrában vagy az "eső" szobában szokott állani az abrosszal letakart szózókad.

Szokás volt még disznóöléskor a "nyársöngés". A nyárs egy vagy

többágu botocska, amire vicces verses cédulát tűztek és kóstolót kértek. Aztán ugy estefelé a konyhaablakhoz lopódzva benyújtották a gőz miatt nyitott ablakon a gædaasszonynak címezve. Szomszédból, főleg gyerekek küldték és a háziasszony barátság szerint akasztott a botra kóstolót, süthust, kolbászt, hurkát és pogácsát.

Dolgu végéztével az esti órákban asztalhoz ültek disznótorra, akik dolgoztak, de voltak hívott vendégek is.

A vacsora "abalevessel" sárga vékonymetélttel kezdődött. Aztán asztalra került a kemencébeñ tepsiben ropogósra sült hus, hurka, kolbász. Savanyu-káposztát, savanyu-uborkát ettek a zsiros vacsorához. A disznótor friss töpörtyüs-pogácsával folytatódott bor mellett.

1930-as évek után már disznóhusból faszirozottat, morzsával panírozva kirántották. Ha a faluban lévő mészárszékben közösen két falu vágott borjut vagy marhát, birkát, abból pörköltet, levest, borjuból rántottszeletet készítettek. Egyébként husellátásuk baromfi, füstölt-hus volt egyforma étrenddel.

H á z a s s á g k ö t é s e k:

Péc sen, távol élek szülőfalumtól, nincs módomban az attalrai plébánia statisztikai adatából idézni Szabadiban kötött újabb és legrégebb házasságokra vonatkozóan. Azonban a Rippl-Rónai Múzeum levéltárából 152. oldalából: "Népi összeírás 1850 augusztus 16-17-18-án a katonai hatóság által Sraub nevű Cs. Kir. Kapitány elnöklete alatt, két vármegye és egy katonai irnok által a lelkészek és a Szabadi helység előljáróinak jelenlétében a birói háznál történt.

Szabadiban házszám: 40. Férfi: 205, Nő 205.

Katolikus: 224, evangélikus: 179, helvét: 2, izraelita: 5.

Nőtlen: 117, házasszerű: 82, özvegyfűrfi: 6,

Leány: 112, nő: 131, özvegy: 12,

Kisgátpusztá házszám: 3, Férfi: 35, Nő: 45.

Katolikus: 80.

Nőtlen: 20, házasszerű: 15, Özvegy: —

Leány: 29, nő: 15, özvegy: 1.

/E közöltek szűszerint másolat az attalrai róm. kat. plébánia történetéből./

Szabadi magyarlakta katolikusai a századfordulón 1945-ig a faluban lakó németajku evangélikusokkal házasságot nem kötöttek. A szomszéd községekből falubelin kívül: Csomáról, Attala, Pula, Gölle,

Kisgyalánból házasodtak. A legény, ha 18 éves, nősült. A leányok korán fejlettek voltak és 13-14 éves korukban már asszonyok lettek. 18 éven felül már vagy fogyatékos vagy igen szegény volt a leány, hogy még nem ment férjhez.

Itt írom le a férjhezmenéssel kapcsolatos jóizü megjegyzését Bán Kati nénitől, ki édesanyámnak Torma Lajosnének a kántortanító feleségének mondott 1929-ben: "ne haragudjék, de mégis csak furcsa, Bözsike már 19 éves lesz és még mindig leány, pedig eszes, se pupos, se sánta, inkább tetszetős és vénlány maradt."

A tanítóházzal szemben lakott Kiss Vendel családja. Feleségét, a szép 14 esztendőös Márit, Kisgyalánból hozta és 15 éves sem volt, mikor megszületett Magdi leánya és 28 éves sem volt Kiss Vendelné, mikor unokája megszületett.

N é v a d á s :

Születés után a harmadik napon keresztelni vitték Szabadiban a katolikus gyereket az attalai templomba. Tudniillik Szabadiban csak oltárkő nélkül "imaház" volt a kápolna. Csak az 1930-as évek után jött misézni pap Attalából nagyritkán.

Keresztelő alkalmával a gyermek apja hajtotta a kocsifogatot. Hátul, fehérlepedővel letakart üléskosárban ült a bába és az ünneplős diszbe öltözött fiatal keresztanya, a komaasszony, karjában tartva az ujszülöttet, ki diszes, fehércecipkés, himzett takaróval volt letakarva, pántlikásan. A takarón felirat himezve: "Első utam az Istenhez", vagy "a keresztény bárány". A keresztelő napját követően 4 napon át viszi paszitáját az ágyas komamasszonyhoz a keresztmama. Fején nagy ebédlős-vékában viszi a sok-sok enni-valót, ami himes vagy damaszt-abrosszal volt felkötve. Mindegyik nap ugyanazon menü szerepelt a paszitában azaz: 1 nagy kuglóf, kilenc "likaskalács" vagyis kilencféle kalács süteményféle, kilencféle húsféle, mert kilenc hónapig hordta az anya szive felett a gyermekét. Ilyen esetben szokásos ételek: főtt tyuk, sólt tyuk, disznósült, pörkölt, kövesztett sonka, rántott csirke, stb. Diós, mákos "kótt", piskóta, linzer, habcsóka, rétesek, pogácsák. Minden alkalomkor tálcán 1 torta, likőr, 1 üveg bor és kompót. A komaasszony egyik közeli asszonyrokona kísérte és segítette a sok enni-való paszitát a házhoz, amikor is a házából sok kíváncsi tekintet kísérte a paszitát míg azzal célhoz értek.

Keresztelés után kezében a gyermekkei megállt a komaasszony a szoba ajtajában: "möghoztam a köröszteny bárányt Jancsikát" mondotta.

De mielőtt az édesanyja mellé teszi a pólyásbabát előbb még szőrös subán meghentergeti, majd az ágy alá lendíti háromszor, hogy göndör haja legyen a gyermeknek és ha felnő maradjon a háznál.

A keresztelőt követő 8. napon kiavatkozni megy az újszülött édesanyja, a templomba. Misére, szentségek felvételére Attalába jártak a szabadiak, mert csak 1933 után járt ki a pap szertartásokra az "imaházba", a kicsi kápolnába.

Kiavátásra a fiatal mama kocsin ment a 3 km.-re levő Attalába. A lovaskocsit a férj hajtotta, most is fehérlepedővel letakart ülés-kosárban foglalt helyet a baba és mellette a kiavatkozó, azaz óskeresztény szokásból eredő "megtisztulás" jelképeként.

Komoly ünneplőben mindhárman; de nem a főbejáraton a "harangok alatt", hanem a sekrestyeajtón mentek be. Elsőnek az avatköző azaz megtisztulni akaró. Itt az anya égő-gyertyával kezében áldást kap és csak ezután szabad belépnie a szentélybe a főoltár elé. Itt a szertartás megismétlődik, letérdelve megcsókolva a feszületet, már ezután a főbejáraton távozhat a "kiavatott".

Szokás szerint a fiú az apa a leány az anya nevét kapta a kereszttségben. Több gyermek esetén a nagyszülő vagy a keresztszülő nevét viselte.

Gyakori névadás magyaroknál: János, József, Ferenc, István, Imre, Mihály, - Mária, Erzsébet, Katalin, Rozália, Magdolna. Evangélikusoknál: Heinrich, Johan, Dániel vagy Éva, Katalin, Anna, Margit, Erzsébet, Regina.

Temető helye, részei beosztás

Szabadiban a temető mindenkor a falu emelkedett végén az országút mellett volt ugyanazon helyen.

Eleinte kerítés nélkül és csak egy temető. Ennek egyik kisebb részén elkülönítve az evangélikus, a nagyobbik felén a katolikus halottak sírjai voltak. Ha a temető 100 éves, akkor felszántják és oda ismét temetkeznek, de kérésre a siremlékeket meghagyják, ha a sirt továbbra is gondozzák.

Rangsor nem volt temetkezéseknél, sorban temetkeztek. Egyetlen kriptá van csupán 1930-as évekből Jany János evangélikus tanítóék családi kriptája. E tanító évtizedeken át tanította az evangélikus gyerekeket és levita is levén istentiszteleteket is tartott.

Eleinte liceumsövény vette körül a temetőt, később dróttal kerítették be. Kicsi hullaház volt és van, hova temetés előtt félnappal

viszik ki a halottat, addig a hűvös "első" szobában van felravatalozva. A temetőben néhány szomorufőzfa, fenyőfa, orgonabokor volt és van ma is, gyümölcsfa soha nem volt. A temető főhelyén már 1914 óta fennálló nagy kőkereszt a Feszülettel, Szüzanyával ma is megvan. Itt égetnek gyertyákat és raknak virágokat halottak napján azok, kiknek hozzátartozói távoli temetőkben pihennek.

A sirokra régebben krizantémot ültettek és jázmin bokrot. Később már nyári virágok, őszirózsa, árvácska, betónia, muskátli díszíti a sirokat. A temető éven át kevésbé látogatott. Csak temetések alkalmával, nagyünnepek és halottak napján népesül be a temető. Halottak napja előtt rendbehozzák az utakat lekaszálják a fűvet, kitakarítják és feldíszítik a sirokat. Hogy nem gyakran járnak a temetőbe a faluból azt az idő hiánya teszi. Csak este érnek rá az egésznapos földmunka után, de este meg nem illik bejárni a temetőbe. 1950 óta azonban igen szép gondozott sirok vannak síremlékekkel. Szabadi-i temetőben édesapám sírja is, amien mindig nyílik a virág a hála virágai, volt tanítványai részéről. Talán most is szemmelkiésméri őket fényképes síremlékéből, melyen a felirat van: "Itt nyugszik Torma Lajos gyémánt-diplomás pedagógus, ki 40 éven át tanította Szabadi község ifjúságát."

A kisgyermekeket külön sorba temették és általánosságban a sírdombok koporsóalakúak. A széleken akácfa és a "temetőárok" egy sarok csupán, régen idekerültek jeltelenül az öngyilkos halottak.

S i r j e l:

A síron a halott feje fölé tett jelet "körösztnék" vagy "sírkünek" nevezték. 1920-as éveknél a szegényeknél egyszerű falkereszt, melynek jobb-bal része még léccel összekötve. Volt még néhány egyszerű keresztben végződő álló kőlap és a módos paraszti sirokon kő vagy márványoszlop néha fényképpel. Nem volt különbség férfi és nő sírjele között, csak a gyermeksirokon voltak apró kőkeresztek a kő fehér színében. A sírjelre csak az évszámokat és a nevet vésték be a halottnak, foglalkozás nélkül. Néha a szöveg alá egy szomorufüzet vésték be. Verseket nem szoktak, de néha "örök nyugalmat" "nyugodjék békében" felirattal lehetett találkozni, vagy "örök világosság legyen veléd".

A síremlékeket, fejfákat nem festették. Deszka a színében maradt a kő fehér vagy fekete színekben. A koporsó színe időseknél fekete, fiataloknál világos-szürke vagy barna, a gyermekkoporsó színe mindig fehér volt, időseknél fekete fiataloknál fehér szemfedővel. A koporsó-

ba virág nem került. A halott kezébe rózsafüzérjét tették és akkor, és még ma is a forgalomban lévő 2 db. fém pénzt, amit néha a szemek lefogásáért helyeztek el.

A sirt a falu szegényei pénzért ásták. Házaspár esetén a sirgödört úgy ásták meg, hogy oldalt is egy koporsóhelyet a mélyben, idekerült az első halott, a másodikat a merőleges gödörbe eresztették le annak idején.

Kicsi halottnál, katolikusoknál "karinges" temetés volt a katolikus egyház részéről, felnőtteknél egy vagy "többpapos" "köpönyeges" temetés volt szokásban. Kishalottnál a pap előtt haladó minisztráns kezében levő feszületre fehér szalvétát vagy "himös előruhát" a nagy illetve idős halottaknál dupla "himös" törülközőt tettek, ami felváltva hol a papé, hol a kántoré volt. Volt is e miatt többször nézeteltérés, veszekedés a pap és a kántor között. A pap legtöbbször "nem jól emlékezett" ki is van soron. Megtörtént ez néhányszor Szabadiban 1930-as években Kéry Elek plébános és Torma Lajos kántor között is. Temetéskor a halottat a "Szentmihály lován" fogókkal ellátott fekete létrán vitték ki a sírhoz. A pap, kántor után mentek a lámpások közvetlen oldalán a koporsónak. A kápolnából hozták elő a nagy fekete zászlót temetések alkalmával és a fekete nyélen, zárt üveges lámpákat, benne ilyenkor égő gyertya, amit mindig korosabb férfiak vittek a koporsó mellett. A fekete zászlót pedig egy feketébe öltözött rokon leány szokta vinni. Szabadiban ma is őrzik ezen régi szokásokat. Kivételes eseteknél azonban, régebben, mikor tüdőgyulladás, seben kapott vérmérgezésben legény vagy leány a halott, akkor a koporsó oldalán meghatóan haladt bő fehérruhában a négy nagylány, kezükben rozmarin, csipkés zsebkendő és égő gyertyával, amit bokkrétás szalaggal kötöttek át. Karjukon is papíralapon mirtusbokréta, lelógó szalaggal. Ilyen volt Kovács Mária temetése - Orbán István 14 éves menyasszonyának temetése is. "Áldomásiváson" eljegyzésen voltak és a heves tánc után az ajtóba álltak "lehűsülni" aminek tüdőgyulladás volt a következménye és Mária meghalt, később érkezhett már a "berki doktor" már nem segíthetett.

A halottat kiharangozzák. Ugy kapta hírét Szabadi lakossága, hogy halott van a faluban, hogy 1-et vagy 3-mat "csönditettek" aszerint gyerek vagy felnőtt a halott. Ilyenkor a harangkötelet a kicsi lélekarangét egyszer vagy háromszor rántotta meg a harangozó és ezt követően néhány percig egy vagy három szakaszt harangozott. Temetéskor

három helyen a jelvárók jelezték mikor kezdje el a harangozást a harangozó. Ha átöltözve a pap elindul a halottas háztól - régente - úgy egyet "csöndített" és addig huzzák a 3 harangot, míg a menet elindulva a femető kaput át nem lépte.

IV/63/6

Somogy Megyei Múzeum
KA-65T
Néprajzi anyag

2

IDŐS HÁZASPÁR SZABADIBÓL

IV/63/7

Samosy Hevel Múzeum
NA - 615
Néprajzi adattár

